

Հրահանգներ
228.

ԵՐԻԱՆԴ ԳԱՆՃԵԱՆ

ԱՄԵՆԱԳԻՐԻՔ

891.99

Գ-19

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Բ Զ Ի Բ

891.99
9-19

1320

Chittling

72	24/1888		

891.99
9-19

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

01 JAN 1909
00 DEC 2011

ԱՄԵՆԱԳԻՐՔ

Պատկերացրե՛ք ՊԵՌԱ ԼԵՅՆԴԵՐԱՅԻ

1001
1320

ՄՈՒՍԱՏԻՍ ԺՆՈՒՆԴԷ

Սմբողջ օրը օտար տխրութիւն մը կար
 հայեացքիս մէջ—
 Սէր մը, ատելութիւն մը հանդէպ ամեն ինչ՝
 Որ ջիղերս կը կտրտէր կարծես...
 եւ հիմա, այս գիշեր,
 Հոգիս հսկա անապատի մ' կը նմանի,
 Ուր մըրիկն ու արեւը, կապոյտն ու ամպը
 աւազին խառնւած՝
 Հիւսիսէն՝ հարաւ, արեւելքէն՝ արեւմուտք
 կ'արշաւեն...
 Ու կը թւի թէ ես ինձ կորուսեր եմ արդէն...
 Կը թղթատեմ հիւն, հիւն գրւածքներս,
 Որոնք իմը չեն թւիր.
 Կը կարդամ բնորդ և օտարի մ' ձայնը կը լսեմ...
 Կը մտածեմ անոր մասին՝ որը, այս գրութիւնս
 նիւթեց
 Ու մարմինս կը լուծւի կարծես սենեակիս
 իրերուն մէջ...
 Ինձ կը թւի թէ աչքերս կը ծակւին ահա,

Լոյսը, սառ հեղուկի մ' պէս այտերէս վար կը վազէ
 Եւ դժոխային մութ մը կոպերուս կը ծանրանա...
 Կը խորհիմ այն մասին՝ թէ ալ չ'կամ, մեռամ...
 Լոկ անծանօթ լուսթիւն մը կ'զգամ,
 Ուր, հսկան մը կարծես կը շնչէ ծանր ու խոր...
 Բայց, յանկարծ,
 Քունքիս երակները բաբախիլ կ'սկսին
 Ու մէկը, կարծես մուրճի հարւածներով
 Գանկիս դուռը կը բաղխէ...
 Խնդագին սարսափէս, արիւնը գլուխս կը խուժէ
 Եւ անձրեկն փախած թռչունի մ' պէս
 Ձևոններովս բազկաթուռիս թևերուն կը կպչիմ...
 Մէկէն, աչքերս ելեքտրական լոյսերու պէս կը
 բացւին,
 Սեղանիս վրայէն ծանօթ և անծանօթ իրերու
 Կարաւան մը կը փոթորկէ, կանցնի
 Եւ ապա, երբ ամեն ինչը խաղաղ է արդէն՝
 Սառ ու թաց աջս դէպ գրիչը կ'երկարի...

ՆԱԽԵՐԳ

1

Վառեր եմ շոքեկառքը մտքիս
 Ու կը թռչիմ ահա
 Անտառէն՝ քաղաք...
 Հոգուս ջիղերը, որպէս ուղիներ երկաթ՝
 Կամքիս մեխերով դամեր եմ հողի սրտին
 Ու կը թռչիմ արած՝
 Վշտէս ալ, լացէս ալ, Գեղմէ ալ, Դժ Սնուրջ,
 Որ երէկ, մութին,
 Աչքերս խինդէս բոց՝
 Մենութեան ճօճոցքին մէջ,
 Նոճիներուն տակը թողի...
 Էւ հիմա
 Ես-ին ամպերը
 Շոքեկառքիս շունչին մէջ
 Քուլմ-քուլմ խեղտելով՝
 Կը թռչիմ ես ահա
 Անտառէն՝ քաղաք...

Հերկ է:—

Ակօսւած ճակատներ

Եւ խանձւած յօնքերու տակ՝ հայեացքներ բրօնզէ...

Յանկարծ, ամպերուն կապարը խարխիւ կը ձգէ

Եւ... հեղեղը գորշ վիշապի պէս

Փշալով՝ դէպ գաշտերը կը սողա...

Ի՞նչ է որ !!—

Կաթիլ մը ցօղ գարնային...

Անոնք, վահադնի բազուկներով մաճը դաստակեր՝

Հողը կը պատուեն ահօս տո ահօս,

Անոնք, հունտը քրտինքնուն խառնած՝

Կը ցանեն, կը ցանեն յամառ,

Երգերնուն մէջ՝ հե՛ք,

Հեքը երգի պէս՝

Ինչպէս թռիչքը իմ շոքեկաութի...

Ծով է:

Սև ձաշներ ու մրրիկ...

Կոհակներու աչքերուն մէջ

Կրքի արիւնը կը փրփրի

Եւ Չարէն ստրուկի մ' պէս մտրակւած՝

Ափունքի ժայռերն ի վեր՝

Ծովը իր թոքերը կը պատուէ...

Մինչ հեռուն,

Արևը, որպէս լուսեղէն մէկ ուռմբ՝

Կը պայթի անձայն լեռներու գլխին

Եւ ժպտով իր մանուկ՝

Ամենքը, ամենքը կը պագնէ—

Եւ դալուկը հողին

Եւ մրրիկը ծովուն...

Ու կը թռչի շոգեկաօքս ճեպընթաց՝

Ինչպէս շողերն Արևուն...

Հունձք է:—

Խի՜նդ ոսկի...

Գերանդիներու կրակէ շողքը

Սառած երակներս կը խուժէ

Եւ ծարաւիս շրթունքները

Հնձուորներու շէկ հայեացքը կը խմեն.

Ուղեղս, բերքին բոցը խենդի պէս կը ծքին կը
սեղմէ

Եւ ժամանակին շերտը,

Գանկիս ստակ կ'արձագանքէ

Պղնձադէմ մառշի պէս...

Ու կը սուրած շրթեկառքը մտքիս՝

Ռր ալ զինւեր է արդէն

Եւ՝ քրտինքովը հերկին,

Եւ մըրիկովը ծովուն,

Եւ՝ բոցրովը հունձքին...

Ու կը սուրած շրթեկառքս ճեպընթաց,

Սնտառէն՝ քաղաք կը սուրած...

Գիշեր է:

Ահա և Նա—

Ձգած աղմուկի հովիտին մէջ աստղափէշ,

Բիւր լուվոներով անձանօթ՝

Օ՛, բողի պէս գրկարաց...

Ոգևորութեանս շշակը

Կը սուլէ, կը սուլէ մոլեղին

Եւ սովալլուկ ծեր բաղէն Փառքի,

Կայծակէ սուլոցէս կարծես շանթահա՛ւ՝

Նետի պէս կը նետուի ճամբուս վրա

Եւ իր ցաւին ամբողջ ուժովը

Երկաթին ցուրտը գրկած՝ կը մեռնի...

Ու կը սուրած շրթեկառքը մտքիս,

Արևով՝ ալոցսն

Եւ հողովը՝ խի՜նթ...

.

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ողջոյն քեզ, Քաղաք,
 Ողջոյն կրակիդ և ջուրիդ,
 Ողջոյն փշերուդ և ծաղիկներուդ,
 Ողջոյն խրճիթներուդ և պալատներուդ,
 Ողջոյն գիշերնրուդ երազուն
 եւ ցորեններուդ աղմկոտ...
 Ոտներուս վրա ճամբաներուդ փողին է նստեր
 եւ ժպտիս մէջ՝ մանուկ մը, որու տօնն է կարծես...
 Օ՛, սա բոյրը գոյներուդ,
 Օ՛, սա գոյնը երգերուդ...
 Հոգիս, իր աչքերուն երկինքներն է բացեր
 եւ ականջներուն գմբէթները վիթխարի.
 Լեցո՛ւր Քաղաք, լեցո՛ւր...
 Անոնց ծառաւը ոչ ծնունդ ունի, ոչ՝ մահ,
 Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր, լեցո՛ւր...

Բոցեր է, բոցեր,
 վաղւա գնացքի սուղոցը՝ անուշ՝
 Բոցեր է հոգիս...
 Ու դամաճ թօննէլի մուտքին՝
 Կը խորհիմ—
 Ինչպէս ընեմ
 Որ ջահիս լոյսը բխւրամում դառնա,
 Օ՛, ինչպէս ընեմ...

Խտացի՛ր գիշեր,
 Խտացի՛ր բիւրերորդ անգամ
 Ու նորէն կաթեցուր՝
 Սա եղջիւրիս շուրթերուն՝
 Լոութեանդ լոյսը նորէն կաթեցուր...
 Ձի այգւլիսով է որ հոգիս
 Ամբողջ ցորեկը,
 Աղմուկի գինին կը խմէ...
 Խտացի՛ր գիշեր,
 Խտացի՛ր բիւրերորդ անգամ...

Դ.

Երբ ուշ գիշերին՝
Կ'անցնիմ փողոցներով ամայի
Ու կը դիտեմ անէր, տներ աջ ու ձախ—
Ուր, կը ննջէն մարդիկ՝
Ինձ կը թւի թէ ես եմ հիմքը անոնց—
Այդպէս ծանրաբեռն ու անխօս...
Միաններս տարօրէն կը պրկւին,
Վազող քրտնքիւ բոյրը կը շնչեմ
Ու հոգիս կը լեցւի,
Կը լեցւի ժպիտով մ' արեւ...

Ե

Հոգիս այն մանուկն է մշտաբխուն,
Որու աչքերուն մէջ,
Հաւատքը,
Միջոցի պէս իր սահմաններն է լուծեր...
Զի աշխտեղ,
Մաքիս արեւ կը թաւալի,
Օ՛, Գալիքի երկիրը
Իր մազնիսի գիրկն առած՝
Մաքիս արեւ կը թաւալի...
Հոգիս այն մանուկն է մշտաբխուն,
Որու աչքերուն մէջ,
Հաւատքը,
Միջոցի պէս իր սահմաններն է լուծեր...

1001
1390

Երազել, Երազել, Երազել...
 Հոգիս այն ջրամբարն է,
 Որ ամեն բույն լեցւելու կարիքն ունի.
 Զի շատ են դաշտերը մաքիս
 Եւ խանձւելու վտանգին միշտ ենթակա...
 Երազել, Երազել, Երազել...

Բանց է, բանց,
 Պահեստը բերքերուս՝
 Բանց է ամենքի՛ համար...
 Փշրեր եմ բրոնզը խանդի
 Եւ աւազի պէս շէմքիս եմ ցաներ...
 Կ'ուզես գիշերով եկուր,
 Կ'ուզես ցորեկով.
 Կ'ուզես սայլերով մտիւր,
 Կ'ուզես՝ մեն մենակ...
 Բանց է, բանց,
 Պահեստը բերքերուս՝
 Բանց է ամենքի՛ համար...

Ես ոչ ոք կը բարեհամ.

Զի չ'կա մէկը՝ որը ատեմ ես...

Բարեհի ծանօթը միայն,

Զինեւ Ես-ն անոր

Եւ Սէրը սպաննել կը նշանակէ...

Զի երբէք կը ցանկամ որ Արեւը ընդմիշտ խաւարի

Եւ մարդիկ, իրենց լապտերներով ճամբա որոնեն...

Ես ամենքի՛ն հետ կը խօսեմ ամէն տեղ, ամէն ժամ.

Քուն թէ արթուն՝ ես ամենքը կը տեսնեմ...

Ես ոչ ոք կը բարեհամ.

Զի չ'կա մէկը՝ որը ատեմ ես...

Ես տխուր եմ միշտ և միշտ ուրախ...

Ինձ համար մէկ է—

Տեսնել մեռեալ մը իր դագաղին մէջ,

Կամ, նորածին մը՝ գիրկը իր մօր.

Մուրացիկ մը՝ որ կ'երերան ոսկրացած,

Կամ, իշխան մը՝ որ կը սուրան իր կառքով.

Աւաղակ մը՝ որ ճամբորդներ կ'սպաննէ,

Կամ, գիւղացի մ'որ իր դաշտը կը հերկէ.

Մէկ է ինձ համար...

Զի միտքս բերքի այն երկիրն է պապակ,

Որու երկնքին վրա,

Այդ բոլորը—որպէս ամպ՝

Հոգու թևերով կ'ուզան անվերջ,

Կ'ուզան իրենց անձրևը թափելու...

Ես տխուր եմ միշտ և միշտ ուրախ...

Ես կը խնամեմ օղզաններս այնպէս,
 Ինչպէս սիրահարը՝ ծաղիկներն իր պարտէզի...
 Զի սա մարմինը,
 Որու քայլերուն գլուխս կ'իշխէ՝
 Ի՛մը չէ...
 Ես, Հողի—այդ աստուածային Մեքենայի
 Մէկ մասնիկն եմ...
 Եւ այդպէս ապրելը—իմ վարձքն է անդին...
 Ես կը խնամեմ օղզաններս այնպէս,
 Ինչպէս սիրահարը՝ ծաղիկներն իր պարտէզի...

Ըլլա արեւ, ըլլա ձիւն՝
 Ես կը քայլեմ հանգիստ և ուղիւ...
 Զի չեմ վախնար զանձերուս համար,
 Որք ոչ թէ տունն եմ թողեր—դանձարանի մէջ,
 Այլ ամեն աեղ—ամեն ինչի և ամենքի՛ մօտ...
 Ըլլա արեւ, ըլլա ձիւն՝
 Ես կը քայլեմ հանգիստ և ուղիւ...

Ես կը շղթայեմ մկանը դէմքիս
 Եւ աչքերուս մէջ սառսոյց կը հալեմ՝
 Երբ կը ժպտիս դուն լոկ Ես-իդ խինդէն...
 Զի ժպիտդ եթէ ժպտնով լսեմ ես՝
 Ծաղրած կ'ըլլամ քեզ—որով կ' ինձ...
 Ես կը ժպտիմ, օ, Արևուն կը ժպտիմ,
 Որու համբոյրին
 Ամենքի՛ն, ամենքի՛ շրթունքն է պարզուեր
 Եւ շողքը Որու՝
 Ամենքը, ամենքը կը դրկէ...
 Ես կը շղթայեմ մկանը դէմքիս
 Եւ աչքերուս մէջ սառսոյց կը հալեմ՝
 Երբ կը ժպտիս դուն լոկ Ես-իդ խինդէն...

Ըլլա շնչաւոր կամ անշունչ՝
 Այս Հողի վրա ապրող ամեն ինչը գեղեցիկ է...
 Գտնել բացառիկ գեղեցկութիւններ,
 Կամ տգեղութիւններ արատուոց՝—
 Քմահաճոյքն է Սրտի՝
 Որուն, միտքս ժամանակ չ'ունի ականջ դնելու...
 Զի նա այն փեթակն է,
 Ո՛ւր, ամենքն ու ամեն ինչը—որպէս մեղու՝
 Իրենց մեղրափռոշին կը բերեն...
 Ըլլա շնչաւոր կամ անշունչ՝
 Այս Հողի վրա ապրող ամեն ինչը գեղեցիկ է...

Մէկ է՝ հարուստ կամ աղքատ...
 Երկուքին ալ կուժերը
 Երջանկութեան ծարաւի՝
 Օ՛, դեռ պարանպ կը մնան...
 Աղբիւրի ճամբուն հասնելու համար՝
 Հարուստը դաշտերով կ'անցնի,
 Իսկ աղքատը՝ լեռներով...
 Բայց իրար լսելու համար՝
 Միշտ հաւասար կը քայլեն.
 Զի ոչ մէկը անոնցմէ
 Կը հաւատա իր ճամբուն...
 Մէկ է՝ հարուստ կամ աղքատ...

Հիւանդութիւնը ատողջութիւն է...
 Զի Արեւու գինին
 Միայն այն մարդը խմել գիտէ՝
 Որու շրթունքին վրա
 Բանդի բոբբոսն է նստեր...
 Հիւանդութիւնը ատողջութիւն է...

ԺԶ

Ես լսու եմ և հունամտ՝
 երբ այդպէս կը խօսին ու կը խօսին
 եւ ոչինչ կը հասկնամ բառերէդ.
 Զի քթիդ կնճիռները փրփրած
 եւ անկիւնները շրթունքիդ՝
 ինձ ուրիշ բան կը պատմեն...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ,
 Նախամարդու դարը կ'ապրինք մենք նորէն՝
 Անհամեմատ նորը ու գիտուն...
 Ա՛յ հասեր է այն ժամը,
 Որ մենք լսենք ու խօսինք
 Դէմքի բարբառը միայն...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ:

ԺԷ

Երէկ նորէն ծովափով անցա
 Ու տեսա ծերուկն Աղօթքի,
 Որ կ'աշխատէր դեռ,
 Փրփուրներէ բաղմերանդ՝
 Նաւուն առաքանտ, առաքանտ հիւսել...
 Ու ժամանակի քամին,
 Որ կը մրրկէր հեռէն,
 Կափ-կափ իրար կը զարնէր
 Ոսկորներն անոր՝ անձոճ ու անկապ...

Ես առնող եմ լեռան ջուրի պէս
 Եւ կաղնու պէս՝ հուժկո՛ւ...
 Օրապահիկս հաց է և ջուր,
 Որու կէսը ես միշտ անո՛ր կը պահեմ,
 Որը, անքուն բազմաներէ քաղցած և գունատ՝
 Վաղը, թեւերը սոթաւած՝
 Սա դաշտերը մոռնէ պիտի,...
 Ռ՛ւր, Արեւ,
 Անորն ալ վերքերուն ժահրերը պիտ լզէ,
 Ինչպէս բոլոր անոնց՝
 Որք, Խրախճանքի նկուղը կ'ապրին...
 Ես առնող եմ լեռան ջուրի պէս
 Եւ կաղնու պէս՝ հուժկո՛ւ...

Ես մարդիկ գիտեմ,
 Որոնք կը սիրեն
 Պատահող բոլոր մուրացիկներուն
 Հնչուն դրամները բաշխել...
 Իսկ ես կը խորհիմ—
 Այդքան աղքատ չեմ՝ ոգորմելու համար...
 Ծշմարիտ կ'ըսեմ քեզ,
 Դանձեր, գանձեր ունիս դուն.
 Զճւր կը փնտռես արժէքը անոնց՝
 Դրպանին մէջ նմանիդ...
 Թող բաց մնա աչքդ միշտ
 Եւ զգայ՛ն՝ շողափելիքը մատներուդ.
 Զի մարդս, անչափ,
 Օ՛ր, անջնփի դադարի գրպաններ ունի...
 Ծշմարիտ կ'ըսեմ քեզ:

Օ՛, շուրթերս թանց են, թանց են դեռ...
 Փշրերս եմ արդէն
 Ծակ բաժակը հողում,
 Ուրիշ Յանկուիթեան օղջ ովկեանը կը վազէր՝
 Առանց կաթիլ մ'իսկ մէջը մնալու...
 Եւ ջուրը ափսոս եմ խմեր այսօր...
 Օ՛, շուրթերս թանց են, թանց են դեռ...

Ես միայն ինձ կը նախանձեմ...
 Մարդս աղամանդ մ'է՛
 Օ՛, ածուխով ծածկւած.
 Լոյսին երևալ է հարկաւոր՝
 Շողալու համար...
 Ես հանդէպ այդ շողքն եմ նախանձ.
 Զի աղամանդիս մեծազոյն մասին՝
 Դեռ ածուխ է դամւած...
 Ես միայն ինձ կը նախանձեմ...

ԲԵԼԿԱՅԻՆ

Ե՛ս եմ իմ թշնամին՝
 Միշտ անքո՛ւն ու սուրը ձեռքիս...
 Եւ կը սիրեմ սպիւները հոգուս, այնպէս՝
 Ինչպէս զինուորն իր յաղթանակը...
 Զի այդպիսով եմ ես ինձ մտերիմ,
 Զի այդպիսով է Հողն ինձ մտերիմ...
 Ե՛ս եմ իմ թշնամին՝
 Միշտ անքո՛ւն ու սուրը ձեռքիս...

Ես մարդիկ գիտեմ,
 Որք ծե՛ր են արդէն,
 Բայց լողալ չը գիտեն...
 Զի այն օրէն յետ—
 Երբ ծովաղ կուլ տւին՝
 Երբէք, ալ երբէք մերկացան անոնք...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ,
 Յամառութիւնը մանկութիւնն է կամքի...
 Ուղեղիդ ծո՛ւծը թող ըլլա սնունդը անոր
 Եւ զէնքը՝ ծ էն սուրը սուրերուդ...
 Յամառութիւնը մանկութիւնն է կամքի,
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ:

Ժամանակը ոչ ոք կը լսէ...
 Նա այն գետն է սրարշաւ՝
 Որու բերած ցախերը որսալու համար,
 Տունդ անոր ափին պիտ շինես,
 Լաւ լողորդ ըլլաս
 Եւ գիշերներդ անքուն անցունես...
 Զի ձմեռը երբէք կը մեռնի,
 Իսկ ժամանակը ոչ ոք կը լսէ...

Մազերուս մէջ ճերմակ կը տեսնեմ
 Ու հողիս կը ցնծա խինդէն...
 Ես կը ծերանամ ապրելու համար
 Եւ ոչ թէ մեռնելու...
 Զի թաղելու պիտ տամ,
 Մարմինս թաղելու պիտ տամ
 Լոկ այն ատեն՝
 Երբ Մահը արդէն գերին է մտքիս,
 Որպէս խաղողի այգի մը հասուն...
 Մազերուս մէջ ճերմակ կը տեսնեմ
 Ու հողիս կը ցնծա խինդէն...

Չէս տեսներ դուն, չէս զգար...
 Չգուցի ես բախտիդ բազկաթուին մէջ...
 Ժամանակի երեսն ի վեր
 Քանքան կը խնդաս
 Ու չէս տեսներ, չէս զգար
 Օ՜ վամպիրը Գոհութեան,
 Որ հոգուդ մայրերակին է փակեր...
 Չէս տեսներ դուն, չէս զգար...

Սրտիս ձեռներուն
 Կամքիս շղթան եմ գամեր
 Եւ ձեերը սրիս
 Լոկ մտքովս կը վարեմ...
 Զի, ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ,
 Երբէք կը ցանկամ
 Որ հարածներս մահացու ըլլան...
 Տեսնել սպիներ մարմնիդ վրա
 Եւ կենդանի տեսնել քեզ՝
 Իմ յաղթանակն է արդէն—
 Ինչ մեծ յաղթանակը դարուս,
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ:

Օ՛, ինչքան մարդիկ կան,
 Որք, լուսնեակ գիշերը անքուն կ'անցունեն
 եւ ամբողջ ցորեկը
 Կը քնեն, կը քնեն երազովն անոր...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ,
 Հետու չէ այն Օրը,
 երբ ցորեկը պիտ բռնկի հրդեհի պէս
 եւ անոր բոցերուն մէջ,
 Հալւի՛ պիտի, լուսնի մարմարը պիտի հալւի...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզ:

Ե՛ս եմ իմ ճակատագիրը...
 Նա, իմ ամենալաւ ուսուցիչը
 եւ ամենայաջող աշակերտն է...
 Բերքերս փճացնող հեղեղը,
 Քաղաքներս կործանող երկրաշարժը
 եւ անտառներս հրդեհող կայծակը,
 Անոր երեք մեծ սխալներն են,
 Որոնք կամքովս մեռցնեմ պիտի...
 Զի կամքս մտքիս այն հնոցն է բոց,
 Որու կրակին գէմ
 Բրոնզէ լեռներ
 Սառուցի՛ պէս կը հալին...
 — Ե՛ս եմ իմ ճակատագիրը...

Գալիքը, գալիք չէ ինձ համար՝
 եթէ երգը անոր
 Առջին անգամ կը լսեմ...
 Խէն երէկը անցեր է արդէն
 Եւ ես այսօրը կը դիտեմ ահա,
 Բայց նա, երբէք կը մեռնի...
 Հոգիս այն ովկեանսն է,
 Որու ծոցին մէջ
 Անցեալ բոլոր դարերու
 Զրերը կը հոսին անվերջ.
 Զիեր՝ վճիռ ու պղտոր,
 Զրեր՝ աղի և անոռ,
 Կը հոսին, կը հոսին անդադար՝
 Գալիքի մըրիկը եփելու...
 Զի գալիքը, գալիք չէ ինձ համար՝
 եթէ երգը անոր
 Առջին անգամ կը լսեմ...

Շանդ տուր Հող,
 Որպէս աստղունք՝ շանդ տուր ոսկին դաշտերուդ
 Եւ արևուդ ծնծղան, թող որոտի պէս՝
 Ամենքի, ամենքի ականջը խուժէ...
 Զի գերեւր են անոնք,
 Գերեւր են Զարի աւազէն շողուն
 Ու կը վազեն գետ, հեամոունչ կը վազեն...
 Զինւած հազար զէնքերով
 Եւ թոյներով իժային՝
 Հազար լեզուով կը ճշան,
 Հազար դիակ կը գեանեն
 Ու կը վազեն, արիւնածարաւ աչքերով
 Եղբայրներս կը վազեն
 Դէպ օաղիսը Զարի,
 Որ աւանդ է նորէն,
 Աւանդ, աւանդ և աւանդ...
 Շանդ տուր Հող,
 Որպէս աստղունք՝ շանդ տուր ոսկին դաշտերուդ
 Եւ արևուդ ծնծղան, թող որոտի պէս
 Ամենքի, ամենքի, ականջը խուժէ...

Կը գիտեմ շորերդ մետաքս,
Զարդերուդ արևը կը գիտեմ՝
Մինչ ոսկորներդ, կաշիդ կը ծամեն...
Կը գիտեմ ձևերդ թաւիշ,
Բոյրերուդ պարտէզը կը գիտեմ՝
Մինչ հողիդ, ճահիճ կը հոտի...

Յաղթանակ է ամեն կռիւ...
Զիններ եմ աչքերս արևներովը մտքիս,
Բարձրացեր եմ հողուս աշտարակը վիթխարի
Եւ բեռէ՝ բեռ,
Հողին եռ-ը կը որսամ...
Կռիւ է, կռիւ,
Ամենուր՝ կռիւ անսկիզբ ու անվախճան.
Յամաքը՝ ծովու դէմ,
Ծովը՝ ցամաքի...
Բոյսը՝ հեղեղի դէմ և հողի,
Հեղեղը՝ ժայռերու դէմ և ծովու...
Կռիւ է, կռիւ...
Միջատը՝ ջուրի դէմ, հողմի և թռչունի,
Թռչունը՝ թռչնի դէմ և գազանի...
Դադանը գազանի դէմ և մարդու,
Մարդը մարդու դէմ և ամեն ինչի...
Կռիւ է, կռիւ՝
Դարերով, դարերով, անսկիզբ ու անվախճան...

Շատեր կը պարտւին,
Կը յաղթեն շատեր
Բայց ամենքն ալ, ամենքն ալ կ'ապրին
Եւ անքն կը շնչեն...
Կոխ է, կոխ է
Եւ յաղթանակ է ամեն կոխ...

Մայր, ինչո՞ւ ես այգպէս տխուր
Ու սնարիս կծկած.
Ո՛չ, մայր, ես երբէք կը մեռնիմ,
Զի միայն քեզմէ՛ չէ որ ծնւած եմ ես...
Թերեւս երէկ ես այն կամուրջն էի,
Ուրկէ, գիւղացին, քեզ իբրեւ հունձք՝
Կալատեղը կը տանէր.
Կամ վաղը, ես այն ճիճուն պիտի ըլլամ թերեւս,
Որմով դուն, իբրեւ ծիծեռնակ՝
Չագերդ մեծցնես պիտի...
Ծշմարիտ կ'ըսեմ, մայր,
Երբ կ'անցնիմ դաշտերով, անտառներով,
Կամ ծովափը կը կենամ՝
Հազար, հազար ողջոյնի ծանօթ կանչեր կը լսեմ
Ու հոգիս անմահութեան խիստովը կը լեցւի...
Ծշմարիտ կ'սեմ, մայր,
Պեղտի՛ր, արցունքդ խեղտի՛ր
Ու վերցուր բաժակդ Սիրո՛ւ,
Մահա՛ն անմահութեան կենացը խմենք...
Վերցուր մայր, բաժակդ Սիրո՛ւ...

Բանաստեղծ է ամեն մարդ...
 Բայց շատերը դեռ չը գիտեն
 Օ՛, ծխել ցաւը Մարդու...
 Զի անոնց համար
 Փամանակը իրենցմէ առաջ կը վազէ.
 Մտիպում են անդադար կանչել՝
 Գիշերը դուրս չը մնալու համար...
 Ծխել, ծխել, ծխել...
 Նիքոթինը, որպէս արշալոյս՝
 Ուրի կը հանէ զինուորները մտքի,
 Որք նպատակի նժոյգներուն բաշերը գրկած՝
 Փամանակը զիմաւորելու կը սրարշաւեն...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզ,
 Հեռու չէ այն Օրը
 երբ ամենքն ալ, Նիքոթինի կարիքը զգան պիտի

Զի արմատներն այդ բոյսի
 Արդէն աշխարհն է ցանցեր—
 Բիւր հոգիները մարդու...
 Պիտի ծխեն, ծխեն պիտի ամենքն ալ.
 Զի ամեն մարդը բանաստեղծ է
 Տաղանդաւոր ու հանճարեղ...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզ...

ՁԹԼՐ հոգիդ կը նետես անապատը Սուտի
 եւ կը ծքիդ դաշոյն կը մեկնես...
 Բնաց աղանջներդ կոյրի աղանջներուն պէս
 եւ աչքերդ այնպէս՝ ինչպէս աչքերը խուլի.
 Ձի քեզ հետ է, Ճշմարտի կիսը յուսթի
 Օ՛, քեզ հետ է ամեն տեղ...
 ՁԹԼՐ հոգիդ կը նետես անապատը Սուտի
 եւ կը ծքիդ դաշոյն կը մեկնես...

Բիւր են հիւրերը իմին
 եւ բիւր՝ երգերը անոնց,
 Որք, քաղցած և ծարաւ՝
 Կուլան օ, կուլան հոգուս...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզ,
 Երջանկութեան սեղանը բաց է ամենքի համար...
 Ա՛լ հասեր է այն ժամը,
 Որ մենք նոյն հացը ծամենք
 եւ ամենքիս ալ եղջիւրի մէջ
 Օ՛, նոյն գինին փրփրի...
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզ:

Կանգնե՛ր են անոնք—
 Սիրահա՛րն ու սիրուհի՛ն
 Իրենց սիրո եզերքը լճի,
 Հըթիոններ կը նետեն, կը նետեն
 Ու կը ցնորւի՛ն ցուրերէն ջուրին...
 Օ՛, դեռ ինչքա՛ն գետեր կան,
 Որոնք, առանց ոչ իսկ մէկ դաշտ ջրելու՝
 Քարքարուտներու միջով
 Դէպի ծովը կը վազեն
 Եւ ամբողջ ճամբու ընթացքին՝
 Իրենց իսկ կարկաչովը կը խենթենան...
 Օ՛, դեռ ինչքա՛ն գետեր կան...

Սիրտը մանուկ մըն է խուլ...
 Հողին գիրքը տեսնելուն պէս՝
 Յօրանջելով ու լալով
 Դէպի պարտէզ կը փախչի...
 Սիրտը մանուկ մըն է խուլ,
 Որու գտած ծաղիկները բազմերանգ
 Միտքս երկա՛ր կը քննէ.
 Զի բոյրեր կան, որոնք թո՛յն են մահացու...
 Սիրտը մանուկ մըն է խուլ...

Անմահ ըլլաս, Մայր...
 Մայր, դուն այն հողն ես,
 Որ հեղեղի ե ձեան տակ՝
 Ինձ արեանդ ջերմութեանը մէջ
 Սուրբի մը պէս սնուցիր...
 Մայր, դուն այն դաշտն ես,
 Որ երաշտի ու խորշակի պէմ,
 Ինձ իբրեւ բերքդ՝
 Մարմնիդ կենսական խոնաւութեամբը հաս-
 ցուցիր...
 Մայր, դուն այն աստուածն ես արեւ
 Որու շունչին մէջ միայն
 Յամաքը կը կանաչի
 Ու ծովը կը ծփա...
 Անմահ ըլլաս, Մայր...

Աչքերս արդէն
 Քայլերուդ փոշին կը շնչեն հեռէն,
 Եկ՛ում, Քոյր, եկ՛ում...
 Թէկուդ բոկոտն ըլլաս Դուն,
 Թէկուդ՝ ոսկի մուճակով.
 Թէկուդ պոռնիկ մ'ըլլաս Դուն,
 Թէկուդ՝ մայր մը ձիւնհոտ.
 Եկ՛ում Քոյր, եկ՛ում...
 Կ'ուզես ոտներուդ տակ
 Հոգուս կանաչ հրդեհը շաղկւ.
 Կ'ուզես ամառաւ ոսկին հեղեղեմ.
 Կ'ուզես աշնան մառանը պատռեմ,
 Կ'ուզես ձմեռաւ երնագը ցողեմ...
 Եկ՛ում, Քոյր, եկ՛ում.
 Պարզեր եմ տհա շուրթերուն քուկին
 Մտքիս քրտնքուն ճակատը բրոնզ...
 Եկ՛ում, եկ՛ում, եկ՛ում...

Մե՛րկ ես բոցի պէս
 Ու բոցիդ հոգին ես շամիրեր...
 Գիրկս ահա մարմնիդ կրակը կը ծամէ
 Ու հոգուդ ատամները, շրթներս կարիւնեն...
 Օ՛, վարսերուդ գիշերը
 Աչքերուս լոյսը կը խմէ
 Եւ թոքերս, շունչիդ հետ՝
 Հոգին հրաշքը կը ծծեն...
 Բիւր արեւներ կը պոռթկան
 Թրթիւններէն գիտերուդ
 Եւ քրտնքիս գոլին մէջ
 Տիեզերքը կը լսդա...
 Օ՛, սա շղթան բազուկիդ,
 Օ՛, սա մըրիկը հեքիս...
 Ծիծերուդ սուրերէն սիրտս կը պատուի
 Կարծես
 Ու Ե՛ս ալ, Դո՛ւն ալ, արեան յուլիսի մէջ
 Կը խեղդինք կարծես...

Եկ՛՛՛ւր շրթունքդ համբուրեմ,
 Ո՛ւր մարմինդ այգին իր խաղճոյն է քամեր՝
 Քանցը ու հիւթեց...
 Եկ՛՛՛ւր՝ ոնդոնքդ համբուրեմ,
 Զի, անոնց մէջ կրքիդ արե՛՛ր կը հեա
 Գիշեր ու ցորեկ...
 Եկ՛՛՛ւր փոքդ համբուրեմ,
 Զի, արգանդիդ մէջ մարմնիս հանճարը կը սնի
 Քուկին իսկ միսէդ...
 Եկ՛՛՛ւր աչքերդ համբուրեմ,
 Զի, անոնց մէջ, ծշմարտութեան բերքը կը խշշա
 Հասճն ու բերրի...

ՆՈՐԻԿԻՆ

Ոսկեին մէջ դանգուրիդ՝
Բերք ես, բուրմնեք ես Մանուկ...
Փերուզին մէջ աչքերուդ՝
Ծնվ ես, ծփանք ես մանուկ...

Թոթովին մէջ շուրթերուդ՝
Ե՛րգ ես, երկինք ես Մանուկ...
Վարդերուն մէջ թուշերուդ՝
Ա՛յդ ես, անք ես Մանուկ...

Թիթեռին տակ թաթերուդ՝
Ծի՛ւ ես, ծաղիկ ես Մանուկ...
Ամպերուն տակ տօտերուդ՝
Հո՛ղ ես, հեղեղ ես Մանուկ...

Անմահ ըլլաւ Վարպետ,
Վառի՛ր, հնոցդ վառի՛ր...
Սա քլունդը որ ձեռքս ես տւեր՝
Հաճոյքներու հաճոյքն է ինձ համար...
Ինչքան կ'ուզեն թող խորնան,
Օ՛ր, հանքերդ թող խորնան...
Չուլարանիդ, ես քրանաթո՛ր՝
Ոսկեհո՛ղ պիտ հասցունեմ,
Պիտ հասցունեմ ամեն օր...
Սա քլունդը որ ձեռքս ես տւեր՝
Հաճոյքներու հաճոյքն է ինձ համար...
Վառի՛ր, հնոցդ վառի՛ր...
Անմահ ըլլաւ Վարպետ...

Օ՛, Տիեզերք, Տիեզերք...
 Մերթ սինեմային երիզի մ'պէս,
 Մտքիս ֆօնին վրա
 Կը մրրկեն Դուն գոյներդ բոլոր
 Եւ ես, որպէս հանճար մը հսկա՝
 Կը խմեմ, մրրիկդ կը խմեմ
 Օ՛, գաւաթ մը գինճւ պէս...
 Մերթ ալ,
 Կը ձգւիս որպէս անտան մը անծիր,
 Ուր, արեւու շողքին մէջ,
 Մեղրափողիդ իր մերկ սուրը կը ճօճէ...
 Եւ ես, թիթեռի մ' պէս՝
 Կը կառչիմ տերեւիմ կոթին
 Ու հողիս, լուսօրէն,
 Սուրիդ ծայրը կը պագնէ...
 Օ՛, Տիեզերք, Տիեզերք...

Միտն այն այն է,
 Որ կարիլ մը ցօղի մէջ,
 Ամբողջ Տիեզերք կը խմէ...

Ես դէմքիդ մէն մի ծակտիւրը գիտեմ նաւագ,
 Բայց այսօր, Գեղ նորէն գիտեմ կ'ուզեմ.
 Ձի քունքերս կը վառւին անչափ,
 Իսկ ժամանակը, Գեղ մօտ՝
 Ելեքտրական հովհարի պէս կը դառնա...
 Օ՛, սա ովկեանը ճակտիդ...
 Կնճիռներդ, կոհակներ կարծես՝
 Յօնքերուդ սե ժայռերն ի վեր,
 Շղթա առ շղթա
 Յաւերուդ մրրկը կը փշրեն...
 Մազերուդ փունջը ճերմակ,
 Ովկեանիդ ափունքին առիւծի պէս ոտքի՝
 Հեռունքը կը որսա...
 Եւ խառնարաններէն ռնգունքիդ,
 Կարծես, զսպւած վեզուֆ մը
 Ահա իր հրաքուխը պիտ պոռթկա...

Իսկ երբ աչքերուդ երկհրը կը դիտեմ,
Ուր, երկինք մը լեցուն արև՝ կը վառուի՝
Օ՛, վիթխարի քաղաք մը կը տեսնեմ՝
Պալատներով, պալատներով, պալատներով...
Ոսկեթիկունք պողոտաներ
Եւ աղամանդէ կամարներ յաղթական՝
Որոնց տակէն, մարդկային նեղոսը կը յորդի...
Հաղաւ համբոյր անխտիր, հաղաւ թափէր ու
խնդում
Եւ երգ մը ծանօթ՝
Որու թնդիւնէն, երկնքին սիւնները կը դողան...
Հրաշք է, հրաշք...
Այնտեղ, սիւնի մը կռթնած՝ ինձ կը տեսնեմ
ալեհեր...

Ուշի ուշով կը դիտեմ ես դէմքը իմ
Ու կը տեսնեմ որ առջին անգամ ըլլալով,
Օ՛, կարտասուիմ հրճանքէս...
Ես դէմքիդ մէջ մի ծակաթիբ դիտեմ նաւակ,
Բայց վաղը, Գեղ նորէն դիտեմ պիտի.
Ձի քունքերս կը վառուին անշափ,
Իսկ ժամանակը, Գեղ մօտ՝
Ելեքտրական հովհարի պէս կը դառնա...

ՇԱՐԱՅՈՅՑ—

Մուսայիս ծնունդը	3
Նախերգ	5
Գլուխ Ա.	—
Ողջոյն Գեղ, Գաղաք	12
Բոցեր է, բոցեր	13
Խաղաղութիւն	14
Երբ ուշ գիշերին	15
Հոգիս այն մանուկն է մշտաբերուն	16
Երազել, Երազել, Երազել	17
Բաց է բաց	18
Ես ոչ ոք կը բարեհամ	19
Ես ախուր եմ միշտ և միշտ ուրախ	20
Ես կը խնամեմ օգնանքներս այնպէս	21
Ըլլա արեւ, ըլլա ձիւն	22
Ես կը շղթայեմ միանը դէմքիս	23
Ըլլա շնչաւոր, կամ անշունչ	24
Մէկ է՝ հարուստ կամ աղքատ	25
Հիւսնագութիւնը առողջութիւն է	26
Ես լնու եմ եւ դունստ	27
Երէկ նորէն ծովափով անցա	28
Ես առողջ եմ լեռան ջուրի պէս	29
Ես մարդիկ գիտեմ	30
Օ՛, շուրթերս թաց են թաց են գեռ	31
Ես միայն ինձ կը նախանձեմ	32
Ես եմ իմ թշնամին	33

Ես մարդիկ գիտեմ	34
Ժամանակը ոչ ոք կը լսէ	35
Մաղերուս մէջ ճերմակ կը տեսնեմ	36
Չես տեսներ	37
Սրտիս ձեռներուն	38
Օ՛, ինչքան մարդիկ կան	39
Ճակատագիրը	40
Գալիքը գալիք չէ ինձ համար	41
Շանդ տուր հող	42
Կը գիտեմ շորերդ մետաքս	43
Յաղթանակ է ամէն կոխ	44
Մայր, ինչո՞ւ ես այդպէս տխուր	45
Բանաստեղծ է ամէն մարդ	47
Ձմէր հողիդ կը նետես	48
Բիւր ես հիւրերը իմին	50
Կանգներ ես անոնք	51
Սիրար մտնուկ մըն է խուլ	52
Անմահ ըլլաս, Մայր	53
Աչքերս արդէն	54
Մերկ ես բոցի պէս	55
Նկուր շրթունքդ համբուրեմ	56
Ոսկիին մէջ գանգուրիդ	57
Անմահ ըլլաս Վարպետ	58
Օ՛, Տիեզերք, Տիեզերք	59
Նաւագ	60

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0337027

24649

ԳԻՆԸ 25 Կ.

415